

ומשנין: **אמר רב יהודה:** מדובר בכגון **דאמרה:** תאסר הנאת רחיצה עלי לעולם, **אם לא ארחץ במי משרה:**

"מי משרה" הם מים ששורים בהם את הפשתן, והם סרוחים מאד, ויש לה ענוי לרחוץ בהם. ולכן, ממה נפשך יש כאן ענוי: אם תרחץ במים הסרוחים זה ענוי, ואם לא תרחץ בהם תיאסר להתרחץ לעולם, וגם זה ענוי.

ופרכינן: הרי התנא במשנה נקט שתי דוגמאות לנדרי עינוי נפש, האחת של קישוט, והשניה של רחצה. ומשמע שהן שתי דוגמאות באותו אופן, ולא בשני אופנים שונים.

וכיון שעתה העמדנו את נדר הרחיצה בכגון שאמרה "הנאת רחיצה עלי אם לא ארחץ במי משרה", הרי **דכוותיה**, בדומה לזה, בדוגמא של קישוט, **דקתני "אם לא אתקשט"**, יש להעמיד בכגון שאמרה "יאסר קישוט עלי לעולם, **אם לא אתקשט** היום **בנפט**".

ואם אמרה בסתם "אם לא אתקשט", אינו יכול להפר, כיון שזה לא ענוי נפש.

היום תאסר ברחיצה לעולם, ואם לא תרחץ היום יש כאן ענוי של מניעת רחיצה של יום אחד, לכך יכול להפר

ורבי יוסי סבר דאינו יכול להפר משום **דניוול דחד יומא לא שמיה ניוול**, ומניעת רחיצה של יום אחד אינו ענוי, וכיון שיכולה ליזהר יום אחד שלא לרחוץ, ויום אחד לא נחשב ענוי, ואם לא תרחץ יום אחד לא תאסר ברחיצה לעולם, לכן סובר רבי יוסי שאינו יכול להפר, דאין כאן ענוי נפש⁽¹⁰⁾.

א-9 ופרכינן: אמנם **שנית**, תרצת שכונת המשנה **"אם ארחץ"** מדובר שאומרת "הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ", אך עדיין יקשה החלק השני של המשנה, באופן שאמרה **"אם לא ארחץ"** — **היכי דמי?** איזה איסור תלתה ב"אם לא ארחץ"?

אלימא, אם נאמר שמדובר באופן **דאמרה "תיתסר הנאת רחיצה לעולם עלי, אם לא ארחץ היום"** —

תיקשי: **למה לה הפרה?** מדוע היא בכלל צריכה הפרה?

תתסחי, תרחץ היום, ולא תאסר ברחיצה לעולם.

דאעפ"י שאינו נחשב ענוי נפש אבל עדיין נחשב דברים שבינו לבינה, וזה אינו, דהרי רבי יוסי סובר שענוי של יום אחד אינו נכלל אף בדברים שבינו לבינה, ולכן לא כתבה המשנה "תנאי זה אין בו ענוי נפש" אבל בתירוץ הקודם של הגמרא שעמדנו את המשנה בצירור שאסרה עליה רחיצת עולם, דאף לרבי יוסי הוי בכלל דברים שבינו לבינה, מובן קושיית הגמרא "אי הכי ליתני רבי יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש".

10. שואל הר"ן, עדיין אפשר להקשות את קושיית הגמרא על התירוץ הקודם "אי הכי, לתני רבי יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש". שהרי מלשון רבי יוסי "אין אלו נדרי ענוי נפש", משמע שאם אסרה על עצמה פירות שבעולם אם ארחץ היום, יכול להפר. והרי לפי רבי יוסי גם אם באופן שהנדר הוא ענוי נפש, אם אי קיום התנאי אינו ענוי נפש אינו יכול להפר? ויש לומר, שאם היה אומר כן, היה משמע

וזה לא יתכן, כי אין הנפט נקרא קישוט, אלא לכלוך הוא!

ומשנינן: אמר [רב יהודה]: דאמרה —

הנאת רחיצה לעולם עלי אם ארחץ היום, ושבועה שלא ארחץ.

הנאת קישוט עלי לעולם אם אתקשט היום, ושבועה שלא אתקשט.

כלומר, כוונת המשנה לומר, שתנא קמא ורבי יוסי נחלקו האם מניעת רחיצה נחשבת לענוי או לא.

ויש בכך שני חילוקים:

האחד, באופן שאסרה רחיצת עולם בתנאי של "אם ארחץ", ולא מדובר שהתנאי היה "אם ארחץ היום" אלא "אם ארחץ לעולם".

לתנא קמא, כיון שזה ענוי נפש, יפר, ולרבי יוסי אין זה ענוי נפש, ואינו יכול להפר,

השני, אם נשבעה שבועה ש"לא ארחץ".

לפי תנא קמא יפר, ולרבי יוסי לא יפר. (11)

ולפי זה מתפרשת המשנה כך:

אשה שאמרה קונם רחיצת עולם בתנאי של "אם ארחץ", וכן אם אמרה "שבועה שלא ארחץ" —

לפי תנא קמא יפר, ולרבי יוסי אינו יכול להפר.

ועל דרך זה מתפרשת אף הסיפא של המשנה, לגבי קישוט (12).

אמר ליה רבינא לרב אשי: האי, אם כן, "אלו נדרים ושבועות" — מיבעי ליה למיתני!

הוא רק לגבי ענוי ליום אחד.

11. על פי פירוש הר"ן. וכתב רבי עקיבא איגר, שלפי זה, כל מה שמצינו, שמניעת רחיצה לרבנן נחשבת לענוי נפש, הוא רק בנדרה שלא ארחץ לעולם. אבל בנדרה שלא ארחץ ליום אחד, אף רבנן מודים שאינו ענוי נפש.

ובש למי נדרים תמה על רבי עקיבא איגר, אם כן, מה היא קושיית הגמרא להלן מיום הכיפורים, הרי כל מה דמצינו שרבנן סוברים שמניעת רחיצה נחשב לענוי נפש, הוא רק באופן שנדרה שלא ארחץ לעולם, אבל במניעת רחיצה ליום אחד אינו נחשב לענוי נפש, ולגבי יום הכיפורים כיון שזה רק ענוי ליום אחד אינו נחשב לענוי נפש, ולכך אינו חייב כרת.

12. והקשה הר"ן מדוע המשנה נקטה באופנים

אולם עדיין יש להקשות על הלשון של המשנה ד"אין אלו נדרי ענוי נפש" דהרי גם רבי יוסי מודה שאם אסרה על עצמה להמנע מלהתרחץ לעולם הוי ענוי נפש?

ויש לומר, דבאמת גם לגבי מניעת רחיצה לעולם סובר רבי יוסי דאין בו ענוי נפש ואינו אלא מהדברים שבינו לבינה, וכוונת רבי יוסי לומר דכיון דרחיצת עולם אין בו ענוי נפש ממילא אנו יודעין שמניעת רחיצה ליום אחד אינו אפילו מהדברים שבינו לבינה [וצ"ע לפי"ז דא"כ יוצא שרבנן סוברים שענוי יום אחד נחשב לענוי נפש ולפי רבי יוסי אינו אף בכלל דברים שבינו לבינה, וזה סותר לדברי הר"ן לקמן פב ב ד"ה והאי דאיצטריך וצ"ע].

כל מה שבארנו הוא על פי הר"ן בשם רבינו יונה, אולם דעת הריטב"א דברחיצת עולם גם רבי יוסי מודה שהוא ענוי נפש, וכל המחלוקת

כיון שהמשנה מדברת גם באופן שנשבעה שלא ארחץ.

אמר ליה: תני, "אלו נדרים ושבועות".

ואיבעית אימא, יש לך לומר תירוץ נוסף:

שבועות נמי, היינו נדרים. כי דרכו של התנא, פעמים שהוא שונה בלשון נדרים, וכוונתו לכלול בלשונו גם דיני שבועות, ומצינו כן בלשון התנא —

דתני: "כנדרי רשעים" — נדר בנזיר, ובקרבן, ובשבועה.

והיינו, דרך הרשעים לנדור ולהישבע. ולכן

אם אמר "כנדרי רשעים הריני", ועבר נזיר לפניו, הרי זה יד לנזירות.

ואם אמר "כנדרי רשעים עלי", והיתה לפניו בהמה, הרי זה יד להתחייבות להביא קרבן.

ואם אמר "כנדרי רשעים הימנו", והיה לפניו ככר לחם, הרי זה יד לאיסור שבועה.

הרי מצינו שהתנא קורא לשבועה בלשון נדר.

ופרכינן: וכי אמרו רבנן, רחיצה אית בה ענוי נפש, כי לא רחיצה.

ורמיננהו, מצינו סתירה לכך, ממה ששינוי במסכת יומא, לגבי דין ענוי ביום הכיפורים

אף על פי שאסור בבולן, בעשיית מלאכה

ביום הכיפורים, ובחמשת הענויים, אכילה, שתיה, רחיצה וסיכה, נעילת הסנדל, ותשיש המיטה,

אין ענוש כרת, אלא באוכל ושותה, ועושה מלאכה בלבד.

אבל על שאר הענויים אינו חייב כרת. דכתיב "כל הנפש אשר לא תעונה, והאבדתי", ודרשו חכמים, שאינו חייב כרת אלא על דבר שיש בו ענוי נפש, ורק בהמנעות מאכילה ושתיה יש ענוי נפש. אבל בהמנעות מרחיצה ומסיכה ומנעילת הסנדל, אין ענוי נפש.

ואי אמרת כי לא רחיצה איכא ענוי, ביום הכיפורים כי רחץ — ליחייב כרת!

כיון שרבנן סוברים שמניעת רחיצה הוא דבר שיש בו ענוי נפש, מדוע הרוחץ ביום הכיפורים אינו חייב כרת?

ומשינינן: אמר רבא: הכא, מעניינא דקרא, והכא, מעניינא דקרא!

גבי יום הכיפורים, דכתיב "תענו את נפשותיכם", שיהא מעונה ביום הכיפורים, משמעות העינוי היא במילתא דידע עינויא, השתא!

ולכן, כוונת הכתוב כאן היא להמנעות מאכילה ושתיה, שניכר העינוי עתה, ביום הכיפורים עצמו.

אבל לגבי מניעת רחיצה — לא ידע עינויא השתא, לא ניכר הענוי בו ביום, ולכך אינו חייב על כך כרת ביום הכיפורים.

האלו, ולא בציוור פשוט באשה שנדרה שלא ארחץ לעולם אם זה נחשב לענוי נפש או לא,

אך לגבי נדרים, דכתיב "כל נדר וכל שבועת אסר לענות נפש", משמעות הפסוק היא, מילתא דאתיא ליה לידי ענוי!

כל נדר שסופו לגרום לאשה ענוי נפש יש לבעל זכות להפר.

וכי לא רחצה — אתיא לידי ענוי.

וכיון שמניעת רחיצה יגרום לידי ענוי נפש, יש לבעל כח להפר.

ורמי סתירה מהא דאמר רבי יוסי, אדאמר רבי יוסי —

דתניא בברייתא [בתוספתא בבא מציעא פרק י"א] בביאור זכויות הציבור במים הנועדים לשימוש הציבור:

מעייין של בני העיר, מעייין מים הנובע בעיר אחת, ומשם זורמים המים לעבר ערים אחרות, ואירע שלא הספיקו המים לכל המשתמשים במי המעייין זה, הרי —

אם היתה הברירה בין חייהן של בני העיר שנובע בה המעייין, ובין חיי אחרים, שאינם בני העיר הזאת, לפי שאין המעייין מספיק לשתית כל העיירות —

חייהן — קודמין לחיי אחרים.

ואם היתה הברירה בין חיי בהמתם ובין חיי בהמת אחרים, שאין מי המעייין מספיקים לשתית כל הבהמות של כל העיירות —

בהמתם — קודמת לבהמת אחרים.

וכן אם כביסתן וכביסת אחרים, שאין המעייין מספיק לכביסת הבגדים של כל העיירות —

כביסתן — קודמת לכביסת אחרים.

חיי אחרים וכביסתן אם בני עיר אחרת צריכין את המיים לשתיה ובני אותה העיר צריכין את המים לכביסתן בלבד אמרינן חיי אחרים קודמין לכביסתן⁽¹³⁾.

רבי יוסי אומר כביסתן קודמת לחיי אחרים רבי יוסי סובר דבמניעת כביסה יש צער רב וחיי נפש הוא, ולכך כביסתן של בני אותה העיר קודמת לשתיתן של בני עיר אחרת.

ופריך: השתא, כביסה — אמר רבי יוסי יש בה צער. ולכך קודמת כביסתן לחיי בני עיר אחרת.

גוף כולו — לא כל שכני!

9א-א

מניעת רחיצה, שהיא בכל גופו, ודאי שיש בה צער וענוי נפש, ומדוע לפי רבי יוסי אינו יכול להפר! (14)

13. וכתב החתם סופר, נראה, שאף על פי שהדין הוא "עניי עירך ועניי עיר אחרת, עניי עירך קודמין", כל זה דוקא כשצרכיהן שוין, אבל באופן שעניי עיר אחרת צרכיהן מרובין יותר מעירך, עניי עיר אחרת קודמין.

14. שואל הר"ן, מדוע הגמרא מקשה סתירה רק בדברי רבי יוסי ולא בדברי רבנן, והרי הכא סברי

ומתוך הר"ן שהרישא בא ללמדינו, שאעפ"י שהנדר עדיין לא חל, שהרי עדיין לא קיים את התנאי של הנדר, מ"מ סובר תנא קמא שהבעל יכול להפר את הנדר, והסיפא בא ללמדינו שאעפ"י שהשבועה כבר חלה סובר רבי יוסי שהבעל אינו יכול להפר משום שמניעת רחיצה לא נחשב לענוי נפש.